

Badge Voetgangers Brons

Handleiding voetgangers

Onderwijsniveau: 1^e graad lager onderwijs

BRUSSEL MOBILITEIT
GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

Dankwoord

Deze handleiding werd ontwikkeld in samenwerking met de Vlaamse Stichting Verkeerskunde.

Deze handleiding is geschreven door Coren en GoodPlanet vzw op verzoek van Brussel Mobiliteit – Directie Mobiliteit en Verkeersveiligheid

Voorwoord

Om je te begeleiden in het leerproces voor verplaatsingen te voet en met de fiets, heeft Brussel Mobiliteit, in samenwerking met GoodPlanet vzw en Coren vzw, verschillende **leerlijnen** ontwikkeld. Met deze leerlijnen trachten we van jouw leerlingen bewuste burgers te maken die de **actieve verplaatsingsmodi** beheersen, en die in staat zijn om hun eigen duurzame mobiliteitskeuzes te maken. De competenties die zij daartoe moeten verwerven hebben we verwerkt in educatieve pakketten voor voetgangers en fietsers, bestemd voor de **leerkrachten** van de verschillende niveaus van het kleuter- en lager onderwijs.

Elk educatief pakket bestaat uit een praktische handleiding voor de leerkrachten, een controlefiche, een zelfevaluatiefiche en enkele extra oefenfiches. De pakketten bevatten ook badges die de leerlingen krijgen na de eindtest en “Bronzen Voetgangerskaarten” voor de ouders.

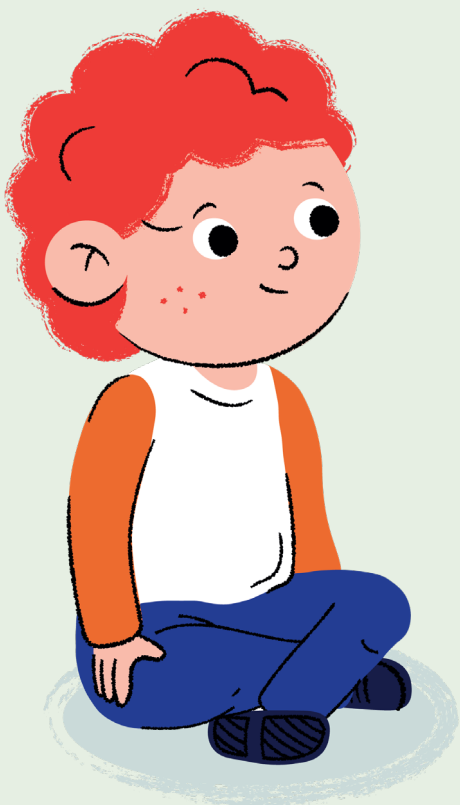
De leerlijn voor voetgangers bestaat uit vier badges, aangepast aan elk niveau:

- ➡ De Badge Kleine Stappers voor het kleuteronderwijs
- ➡ De Badge Voetgangers Brons voor de 1^e graad van het lager onderwijs
- ➡ De Badge Voetgangers Zilver voor de 2^e graad van het lager onderwijs
- ➡ De Badge Voetgangers Goud voor de 3^e graad van het lager onderwijs

Je leest momenteel de handleiding Voetgangers Brons. Deze handleiding is geschreven voor de **eerste graad van de lagere school**, en legt de focus op de jonge voetganger, die zich bewust is van zijn plaats in de openbare ruimte, kan inschatten waar en hoe hij of zij veilig kan stappen, en zijn of haar omgeving verkent met alle zintuigen. Jouw leerlingen zullen dit alles vooral nog in groep beleven, maar worden ook voor het eerst opgeleid om het initiatief te nemen, begeleid door een volwassene.

Dit educatieve programma is gebaseerd op het Voetgangersbrevet (Gele Veter) ontwikkeld door GoodPlanet vzw en Brussel Mobiliteit, en op de publicaties van de VSV (Vlaamse Stichting Verkeerskunde).

Veel plezier onderweg!

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1. Het STOP-principe.....	6
1.2. Stapsgewijze aanpak leerlijn voetgangers.....	8
1.3. Vereiste voorkennis.....	9
1.4. Doelstellingen van de Badge Voetgangers Brons.....	10
1.5. Stapsgewijze aanpak voor de Badge Voetgangers Brons.....	11
1.6. Goed gebruik van deze handleiding.....	12
1.7. Aandachtspunten voor leerlingen van de eerste graad in het verkeer.....	12
2. Vaardigheden trainen	17
Vaardigheid 1: Zijn/haar rol in de rij respecteren.....	19
Vaardigheid 2: Het zebrapad pas oversteken als er geen voertuigen aankomen.....	24
Vaardigheid 3: Recht oversteken en aandachtig blijven voor het verkeer uit beide richtingen.....	30
Vaardigheid 4: Een straat met voetgangerslicht oversteken.....	34
Vaardigheid 5: De voordelen van het stappen kennen.....	35
Vaardigheid 6: Weten welke andere verkeersdeelnemers er zijn en zich kunnen aanpassen.....	40
Vaardigheid 7: Kennismaken met de straten, burens en toffe plekjes in de buurt.....	42
3. Eindtest van de Badge Voetgangers Brons	44
3.1. Voorbereiding.....	44
3.2. De dag van de eindproef.....	45
3.3. Eindproef voor de Badge Voetgangers Brons.....	45
3.4. Het behalen van de Badge Voetgangers Brons.....	49
3.5. Na de eindtest.....	49
4. Waar vind ik de juiste uitrusting?	50
4.1. Schoolvervoerplannen.....	50
4.2. De Week van de Mobiliteit.....	51
4.3. Nieuwsbrief Schoolmobiliteit.....	51
4.4. Materiaal in bruikleen.....	51
4.5. De ouders betrekken.....	51

1. Inleiding

Jonge kinderen uit de lagere school nemen nog niet zelfstandig deel aan het verkeer. Dat doen ze pas rond de leeftijd van 10 jaar, wanneer ze de nodige reflexen en ruimtelijk inzicht hebben verworven. Toch maken ze al deel uit van het verkeer: als voetganger begeleid door een volwassene of met de step op het voetpad. Er zijn bovendien ook meer en meer jonge kinderen die meefietsen met hun ouders.

Jouw leerlingen zijn al best ervaren stappers. Ze kennen de straat al, ook al gaan ze nog niet onbegeleid op pad. Ze beginnen de verkeerssituaties op hun dagelijkse trajecten in te schatten en worden – wel steeds met hulp van een begeleider – stilaan actieve verkeersdeelnemers.

Daarom is het van belang om lessen rond duurzame mobiliteit vroeg te starten. Zowel de ouders als de leerkrachten van jonge kinderen spelen hierbij een belangrijke rol. In deze handleiding richten we ons tot jou als leerkracht.

Deze handleiding biedt jou de nodige tips en tricks om jouw leerlingen van het eerste en tweede leerjaar veilig en met plezier het stadsverkeer te laten ontdekken als voetgangers.

De opbouw van deze Badge Voetgangers Brons volgt de verschillende stappen in het leerproces van de kinderen. Het is belangrijk dat ook jij als leerkracht goed weet hoe dat leerproces in elkaar zit.

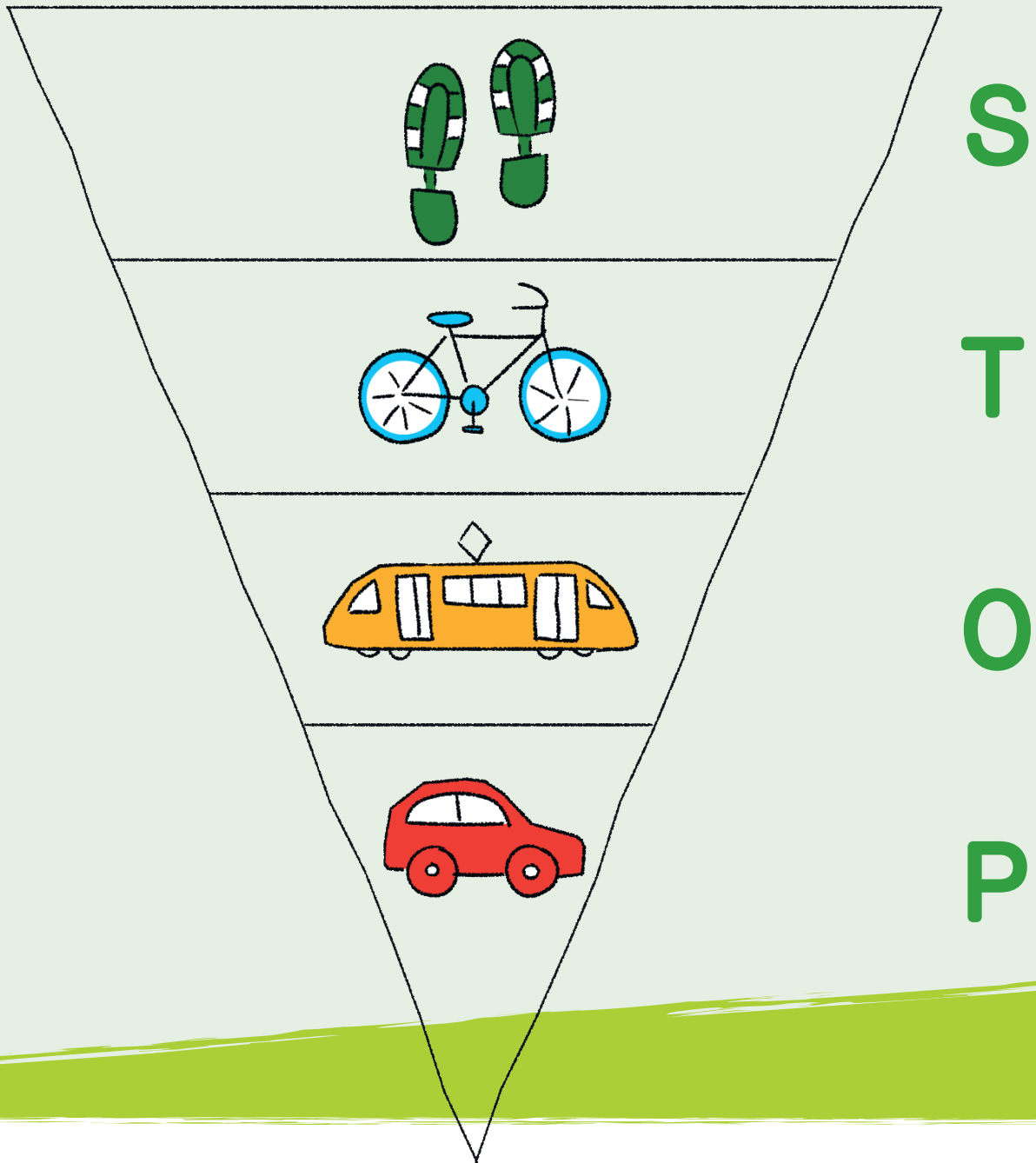
Deze gids spits zich toe op stappen, het hoofdelement van het STOP-principe.

1.1. HET STOP-PRINCIPE

Het STOP-principe staat voor een hiërarchisering van de verschillende verplaatsingswijzen. De idee die het STOP-principe promoot, is in de stedelijke openbare ruimte voorrang te geven aan voetgangers (Stappen), gevolgd door fietsers (Trappen), daarna het openbaar vervoer (O) en tot slot personenwagens (P). In de praktijk leidt dit principe tot een veel actievere (en dus gezondere) bevolking, minder files en minder luchtvervuiling door auto's.

PRIORITEITSVOLGORDE VAN DE VERPLAATSINGSWIJZEN

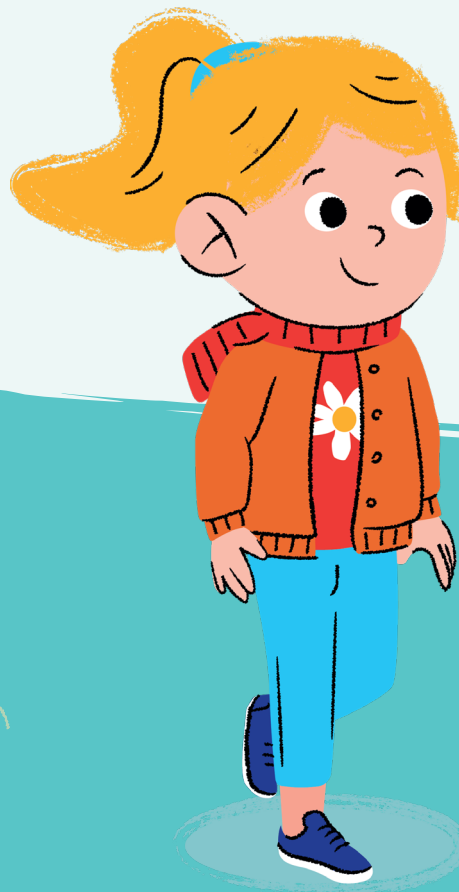
STOP-principe

- S = STAPPEN (1 tot 2 km)
Trek goede schoenen aan en leg korte afstanden te voet af!
- T = TRAPPEN (2 tot 5 km)
De afstand is iets groter, haal je stalen ros van stal!
- O = OPENBAAR VERVOER (> 5 km)
Bussen, treinen, trams en metro's brengen je nog verder.
- P = PERSONENWAGEN
Zijn de eerste drie verplaatsingswijzen geen optie?
In dat geval kan je de wagen nemen en ook carpooling overwegen.

1.2. STAPSGEWIJZE AANPAK LEERLIJN VOETGANGERS

Onderstaande leerlijn toont waar de leerlingen zich bevinden in het educatieve traject dat wij aan de hand van onze badges uitgestippeld hebben.

Kleuterschool	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oefeningen voor de Badge Kleine Stappers ➤ Training en eindproef voor de Badge Kleine Stappers 	Stappen in een begeleide rij + individueel stappen hand in hand met een volwassene
✓ 1 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Brons ➤ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Brons 	Begeleid zelfstandig stappen met een volwassene
✓ 2 ^e leerjaar		
3 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Zilver ➤ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Zilver 	Zelfstandig stappen
4 ^e leerjaar		
5 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Goud ➤ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Goud 	Stappen in de stad
6 ^e leerjaar		

1.3. VEREISTE VOORKENNIS

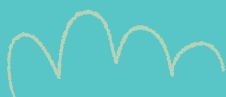
De Badge Voetgangers Brons is het vervolg op de Badge Kleine Stappers van de kleuterschool. Het is dus nuttig na te gaan of jouw leerlingen de **vaardigheden uit de vorige handleiding** behaald hebben, alvorens met deze handleiding aan de slag te gaan.

In de Badge Kleine Stappers leerden de leerlingen in groep te stappen en aandachtig te zijn voor instructies van de leerkracht. Ze leerden de juiste plaatsen te identificeren voor het stappen, het oversteken, het stoppen en het wachten op de leerkracht. Hieronder lees je de vaardigheden in meer detail:

Vaardigheden

- In de rij stappen
- Zijn/haar plaats in de rij behouden
- Het ritme van de rij aanhouden
- Stoppen waar het moet
- In een rij het zebrapad oversteken
- Op het voetpad stappen
- Aan de kant van de huizen stappen
- Op het voetpad blijven, zelfs al is de doorgang moeilijk
- Controleren of iemand wil weggrijden uit een oprit of garage
- Stoppen aan de stoeprand voor het oversteken
- De voordelen van het stappen kennen
- De straat ontdekken als voetganger
- Weten wat de plaats is voor de voetganger in de straat

Mochten je leerlingen bepaalde vaardigheden nog niet helemaal onder de knie hebben, aarzel dan niet om terug te grijpen naar de Badge Kleine Stappers!

1.4. DOELSTELLINGEN VAN DE BADGE VOETGANGERS BRONS

De Badge Voetgangers Brons stelt drie doelen voorop voor het eerste en tweede leerjaar van de lagere school.

Deze doelstellingen zijn omgezet in zeven vaardigheden: vier praktische en drie maatschappelijke.

Dankzij de oefeningen van deze handleiding en de bijkomende fiches zul je één voor één en gaandeweg aan de vaardigheden kunnen werken.

Je zal de vier praktische vaardigheden kunnen beoordelen tijdens de eindproef voor het behalen van de badge.

Doelstellingen	Vaardigheden
Meestappen in de begeleide rij	1. Zijn/haar rol in de rij respecteren
Veilig stappen, vergezeld door een volwassene	2. Pas oversteken op het zebrapad als er geen voertuigen aankomen
	3. Recht oversteken en aandachtig blijven voor het verkeer uit beide richtingen
	4. Een straat met voetgangerslicht oversteken
De leefwereld van een voetganger ontdekken	5. De voordelen van het stappen kennen
	6. Weten welke andere verkeersdeelnemers er zijn en zich kunnen aanpassen
	7. Kennismaken met de straten, burens en toffe plekjes in de buurt

1.5. STAPSGEWIJZE AANPAK VOOR DE BADGE VOETGANGERS BRONS

Het behalen van de Badge Voetgangers Brons met je leerlingen verloopt in verschillende, logisch opgebouwde stappen:

STAP 1

Vorbereiding

- Lees deze handleiding goed door
- Breng je collega's en je directie op de hoogte
- Informeer de ouders dat hun kinderen aan voetgangersvaardigheden werken

STAP 2

Vaardigheden oefenen of bespreken

Oefen met je leerlingen de volgende vaardigheden:

- Zijn/haar rol in de rij respecteren
- Pas oversteken op het zebrapad als er geen voertuigen aankomen
- Recht oversteken en aandachtig blijven voor het verkeer uit beide richtingen
- Een straat met voetgangerslicht oversteken

Deze vaardigheden zullen worden beoordeeld tijdens de eindproef.

Bespreek met je leerlingen de volgende vaardigheden:

- De voordelen van het stappen kennen
- Weten welke andere verkeersdeelnemers er zijn en zich kunnen aanpassen
- Kennismaken met de straten, burens en toffe plekjes in de buurt

Verderop in deze handleiding vind je voor elke vaardigheid aangepaste oefeningen.

STAP 3

Het parcours voor het behalen van de Badge Voetgangers Brons

- Teken een route uit voor het parcours
- Oefen op deze route om de leerlingen voor te bereiden
- Evalueer de leerlingen aan de hand van de controlefiche

STAP 4

Het behalen van de Badge Voetgangers Brons

- Noteer de sterke punten en aandachtspunten op de Bronzen Voetgangerskaart, die bedoeld is voor de ouders
- Deel de badges uit aan de leerlingen
- Doe de zelfevaluatie-oefening met je leerlingen

1.6. GOED GEBRUIK VAN DEZE HANDLEIDING

Om jouw leerlingen goed 'op weg' te helpen hebben wij een selectie van oefeningen gemaakt voor elke vaardigheid, die elkaar logisch opvolgen. We adviseren je om de volgorde in deze handleiding aan te houden voor een vlot begrip door de leerlingen. Elke oefening kan meermaals herhaald worden doorheen het schooljaar om de vaardigheid grondig te verankeren.

Jij kent jouw leerlingen het beste: het is jouw inschatting van jouw unieke klas die van dit leerproces voor voetgangers een succes maakt.

1.7. AANDACHTSPUNTEN VOOR LEERLINGEN VAN DE EERSTE GRAAD IN HET VERKEER

Kinderen van 6 tot 8 jaar zijn nog niet klaar om zich zelfstandig in het verkeer te begeven. Ze moeten nog een aantal **zintuiglijke en neurologische mijlpalen** halen voor ze de correcte inschattingen kunnen maken, en moeten dus nog steeds goed begeleid worden door een **volwassene**. Maar ze zijn al heel ontvankelijk voor een basis verkeersveiligheid en een eerste besef dat ieder zijn rol heeft in de openbare ruimte. Bovendien doet het hen in deze fase van hun leven goed om hun wereld te vergroten door zich actief te verplaatsen, ook in een voor hen reeds bekende omgeving.

Neurologische ontwikkeling

In de eerste graad lager zijn de meeste kinderen al ervaren stappers. Het is een niet te onderschatten **basis voor alle soorten beweging** die ze later zullen ondernemen. Risico's op ongevallen zijn in deze leeftijdsgroep veel meer verbonden aan afleiding (in het bijzonder wanneer ze met andere kinderen onderweg zijn) en impulsiviteit.

Tussen de 7 en 8 jaar ontwikkelen kinderen gevoel voor goed en fout. Volwassenen kunnen hen leren wat **goed gedrag** is (voorzichtigheid en beleefdheid in het verkeer), en wat **fout gedrag** is (zonder kijken de straat op lopen, op het fietspad stappen ondanks aanwezigheid van een voetpad, ...).

De hersenen van jonge kinderen zijn nog volop in ontwikkeling. Er moet vaak geoefend worden in het verkeer want kinderen leren door middel van **ervaringen** op te doen en deze ervaringen weer toe te passen in nieuwe situaties. De kennis van de verkeersregels en -borden moet ook vaak worden opgefrist.

Houd er ook rekening mee dat kinderen regelmatig een terugval kunnen hebben. Als ze een groeispurt hebben bijvoorbeeld, gaat al hun energie daarnaartoe. Dan is het alsof ze de verkeersregels niet langer kennen. Wees geduldig, alles komt terug. Maar het betekent wel dat volwassenen altijd rekening moeten houden met **onvoorspelbaar gedrag** van jonge kinderen.

Zintuiglijke ontwikkeling

Samen met de motorische functies ontwikkelen zich ook de zintuiglijke functies. Het kind begint steeds beter te begrijpen hoe het interageert met zijn omgeving. De verdere ontwikkeling van het zicht, het gehoor en het ruimtelijk inzicht zijn essentieel voor veilige verplaatsingen in het verkeer.

➡ Gehoor

In het verkeer ben je nooit alleen, het is dus van belang dat kinderen al vroeg leren dat **andere weggebruikers** zich bewust of onbewust aankondigen en dat ze daar attent voor moeten zijn. Voor een leerling van de eerste graad is het nog niet eenvoudig om attent te zijn voor geluiden die een automotor, toeter of fietsbel maakt. Nog complexer is de inschatting van de **oorsprong van het geluid**, de richting die de weggebruiker oprijdt en hoe snel hij of zij het kind nadert of passeert. Daarom reageren zij niet of pas laat op waarschuwingsgeluiden zoals piepende remmen*. Het is een goed idee de kinderen in een **vertrouwde omgeving** deze geluiden te leren herkennen, zodat ze deze later kunnen isoleren in een reële verkeerssituatie.

➡ Zicht

De oogmotoriek is bij jonge kinderen nog in volle ontwikkeling. Hun gezichtsveld is veel minder breed dan dat van een volwassene. Het is alsof het kind **oogkleppen** op heeft. Een breder gezichtsveld ontwikkelt zich pas rond 10 jaar. Hierdoor is een jong kind benadeeld in het verkeer: hij ziet een auto die van links of rechts nadert **minder snel dan een volwassene**. Bij het oversteken van een straat is het precies dat wat het kind moet kunnen evalueren voor het zich op het zebrapad begeeft.

Veel handboeken geven de raad om een kind links-rechts-links te leren kijken voor het oversteken. Nochtans is het niet vanzelfsprekend voor kinderen om het verschil te kennen tussen links en rechts, daarom raden wij aan om telkens te spreken van **'de twee kanten'**.

Bij het observeren van aankomend verkeer is het zeer moeilijk voor het kind om in te schatten binnen hoeveel tijd de andere weggebruiker voorbij zal komen, en of het nog tijd heeft om over te steken. Bij twijfel kan het kind dus beter wachten, **oogcontact** maken met de bestuurder, en hem of haar eerst tot volledige stilstand laten komen.

➡ Evenwicht

We weten dat evenwicht heel belangrijk is om te functioneren in het verkeer. Evenwichtscontrole als voetganger en als fietser moet een **automatisme** worden, zodat het jonge kind de volle aandacht kan richten op alle andere taken die het moet vervullen in het verkeer.

*Bron: Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Oost-Nederland, Leeftijdsspecifieke vaardigheden van kinderen en jongeren in het verkeer, 2015.

Motorische ontwikkeling

Om veilig aan het verkeer te kunnen deelnemen, moet het jonge kind een aantal motorische vaardigheden onder de knie hebben.

➔ Reactiesnelheid

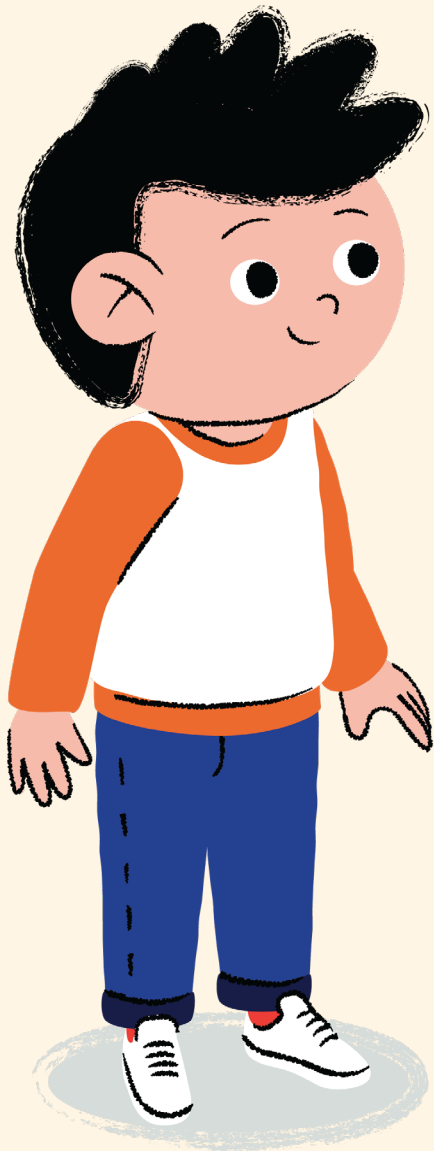
Het vermogen om snel te reageren op visuele of auditieve prikkels is bij jonge kinderen nog niet optimaal ontwikkeld. Ze kunnen **twee tot drie seconden extra tijd nodig** hebben om te reageren op een signaal. Die extra tijd is een groot nadeel in het verkeer. Het is dan ook belangrijk om het reactievermogen bij jonge kinderen te **oefenen** en steeds te voorzien in een oplettende begeleider die indien nodig sneller kan ingrijpen dan het kind. Hoe meer ervaring kinderen opdoen in het verkeer, hoe sneller ze de **juiste reflexen** zullen leren.

Over het algemeen kunnen kinderen **vanaf 9 jaar zonder begeleiding** over straat mits de omgeving veilig is, het kind de regels kent en de route geoefend is. De kunst van het goed inschatten van bijvoorbeeld snelheid van auto's en gedrag van verkeersdeelnemers ontstaat door het vergelijken van ervaringen uit het verleden. Veel oefenen is dus belangrijk*.

*Bron: Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Oost-Nederland, Leeftijdsspecifieke vaardigheden van kinderen en jongeren in het verkeer, 2015.

Uitdagingen voor kinderen met bijzondere behoeften

Ongeveer 7,5 procent van de Nederlandstalige schoolkinderen in het basisonderwijs in Vlaanderen en Brussel blijken minstens één stoornis te hebben zoals ADHD, dyslexie of autisme*. De meeste van die kinderen volgen gewoon onderwijs en zijn, zeker als hun beperking licht is, niet altijd gediagnosticeerd.

Voor deze kinderen geldt dat zij, in vergelijking met leeftijdsgenootjes, met extra uitdagingen te kampen hebben, zoals:

- Onvoldoende besef van gevaar
- Verhoogde afleidbaarheid
- Moeite of onvermogen om achtergrondstimuli weg te filteren
- Hogere mate van impulsiviteit
- Meer rusteloosheid en minder geduld (bv. in staat zijn om te "wachten")
- Grotere cognitieve en leerproblemen
- Moeilijkheden met ruimtelijke oriëntatie en hun weg te vinden
- Moeilijkheden bij begrippen zoals links, rechts, voor, na, boven, onder
- Moeilijkheden bij het begrijpen van complexe opdrachten
- Moeite om zich het perspectief van een ander in te beelden
- Lager zelfvertrouwen vanwege de uitdagingen hierboven

*Bron: Wim van den Broeck, VUB, 2012.

Voor zij betrouwbaar op de veiligheidsregels kunnen terugvallen moeten deze vaak herhaald worden, tot ze een automatisme worden. We geven je enkele **tips**, niet om deze leerlingen apart te remediëren, maar **om toe te passen in de hele groep**. Ook neurotypische kinderen hebben voordeel aan deze methoden.

- Gebruik heldere taal en geef eenduidige opdrachten
- Leer de leerlingen om hulp te vragen
- Compenseer waar nodig door hulpmiddelen toe te staan die de zelfredzaamheid vergroten, zoals een 'spiekbriefje' met icoontjes dat het kind mag bijhouden, of een kruis op het linkerhand als geheugensteuntje
- Maak gebruik van meerdere manieren om te visualiseren: met pictogrammen, door uit te beelden, met poppetjes of filmpjes
- Werk met deeltaken: 'stap voor stap'
- Leg uit waarom een regel geldt
- Gebruik naast "links - rechts" ook steeds de benaming "beide kanten"

2.

Vaardigheden trainen

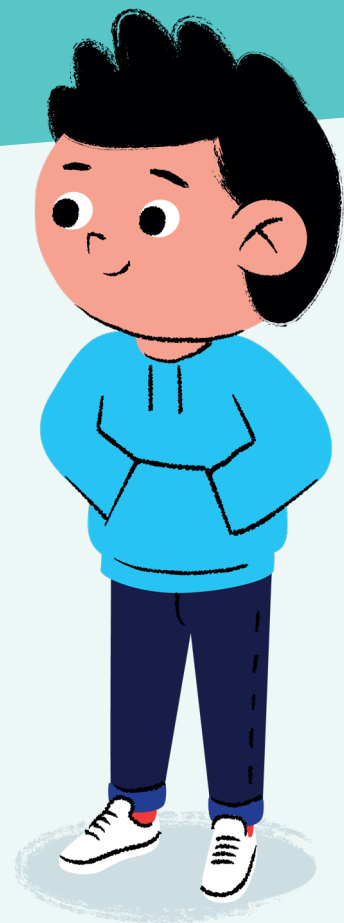
De handleiding heeft tot doel de verschillende vaardigheden verbonden aan de ontwikkelingsfases van het kind te oefenen en te testen. De spelletjes en oefeningen zijn ingedeeld volgens de zeven vaardigheden die je leerlingen moeten beheersen om hun Badge Voetgangers Brons te behalen. De spelletjes zijn **gerangschikt volgens moeilijkheidsgraad**. Je begint dus het best bij het eerste spel. Als je deze opbouw volgt, werk je steeds in de juiste ontwikkelingsfase van je leerlingen.

In de praktijk

De **vier praktische doelstellingen** van de Badge Voetgangers Brons worden geoefend via spelletjes die elk tussen de vijf en de tien minuten duren.

De **drie maatschappelijke competenties** van de Badge Voetgangers Brons bespreek je met je leerlingen in de klas.

Naar het einde toe kan je het parcours van de eindproef al eens overlopen zodat de kinderen kunnen oefenen. Zo is het parcours op de dag van de proef voor jou en voor jouw leerlingen geen verrassing meer.

Een rij vormen: aandachtspunten

Hoe je de rij vormgeeft, hangt af van de grootte van jouw klasgroep, de begeleiding die je kan voorzien en de omgeving waar jullie gaan stappen.

➡ Twee per twee of achter elkaar

In de klassieke rij geven de kinderen per twee een hand en stappen ze achter elkaar in een vaste volgorde. Als je langs smalle voetpaden stapt, kan je hen ook één per één achter elkaar laten stappen, of hen laten ritsen op jouw signaal (zie pg 20). Twee aan twee biedt een remmend effect, zolang ze een hand vasthouden zullen impulsieve kinderen zich namelijk moeilijk kunnen afzonderen van de groep.

➡ Vaste plaatsen of wisselende rij

Een vast plekje in de rij vergemakkelijkt jouw taak als begeleider. Je kan de kinderen die vaak treuzelen vooraan laten stappen en de meest impulsieve juist voor de begeleider achteraan.

➡ Gender

Jongens en mannen zijn vaker slachtoffers van verkeersongevallen, een gevolg van een meer impulsieve houding die al van jongsaf bewust of onbewust wordt aangeleerd als meer 'mannelijk'. Houd dit aandachtspunt in het achterhoofd bij het samenstellen van de rij. Maak geen strikte jongen-meisje-duo's maar verplicht hen ook niet om steeds hand aan hand met een kind van hetzelfde gender te stappen. Als moet beslist worden wie dichterbij de straatkant stapt, houd het dan willekeurig of gebruik een genderneutraal criterium: 'de grootste' of 'de oudste' van de twee. Pas in elk geval op met het maken van veralgemeningen over het gedrag van jongens en meisjes tijdens de wandeling.

➡ Plaats van de begeleiders

Probeer twee begeleiders te voorzien, zodat één volwassene vooraan de groep kan leiden en één achteraan een overzicht van de kinderen heeft. Is dat niet mogelijk, laat dan de meest verantwoordelijke leerlingen de weg leiden (maar oefen je signalen voor 'stop' en 'langzamer') en wandel zelf meer achteraan, met de meer impulsieve leerlingen dichterbij jou.

➡ Fluo of niet?

Je kan de kinderen een fluohesje of ander zichtbaarheidsmateriaal laten dragen. Dan is de groep beter zichtbaar voor voorbijgangers én voor jou, als een leerling zich zou afzonderen. Zeker als je gaat wandelen wanneer het nog donker is, kan dat een plus zijn. Maar het is belangrijk dat je het hesje niet voorstelt als een voorwaarde om veilig te zijn op straat. Tenslotte is het geen garantie op veiligheid, en mag het kind niet de indruk krijgen dat het iets fout doet door simpelweg deel te nemen aan het voetverkeer zonder zichtbaarheidsmateriaal. De leerlingen mogen hun rechtmatige plaats in de openbare ruimte gebruiken, met de nodige voorzichtigheid maar zonder onevenredige angst.

VAARDIGHEID 1

ZIJN/HAAR ROL IN DE RIJ RESPECTEREN

Doel

De leerlingen kunnen instructies volgen om de juiste plaats in de rij te behouden en om een opdracht uit te voeren verbonden aan het veilig stappen in een klasgroep.

Tip

Aan het begin van de lagere school hebben de leerlingen al de nodige basisvaardigheden verworven om in groep te stappen. Lukt het bij jouw klas nog niet? Dan kan je enkele oefeningen uit de handleiding *Kleine Stappers* voor kleuters selecteren voor een snelle herhalingsles.

In jouw klas zitten ongetwijfeld enkele leerlingen die je kan vertrouwen met een beetje meer verantwoordelijkheid. Hen kan je de rol geven van gidsen: dit duo kent de weg en geeft het tempo van de groep aan. Ze moeten ook halt houden aan de stoeprand voor de groep mag oversteken. Je kan de gidsen een referentiepunt geven om te stoppen (bij de bushalte, aan het kruispunt, bij de glasbakken) en het duo daar aflossen.

Wissel rollen af maar maak duidelijk aan de groep dat het niet altijd mogelijk is om iedereen een extra taak te geven, en dat hun belangrijkste taak altijd blijft om netjes in de rij te blijven, op hun plaats. De leerlingen zullen al snel doorhebben dat het de 'flinke' leerlingen zijn die meer taken krijgen. Wees dus voorzichtig met het benadrukken van dat verschil, en zet in de mate van het mogelijke niet steeds dezelfde leerlingen vooraan.

De rij kan dienen om naar een activiteit te stappen. Maar het is ook fijn om van de wandeling een doel op zichzelf te maken. Opdrachten buiten het klaslokaal zijn zeer verrijkend: de leerlingen halen een frisse neus, ze leren de omgeving kennen, kunnen gemakkelijk een pauze nemen in een park of op een speelplein dicht bij de school, en leren multitasken als ze tegelijk stappen en een opdracht doen.

Leren ritsen

Plaats De gang of speelplaats, of de straat van de school als die verkeersluw is.

Materiaal Geen.

Organisatie Stap tot aan een lange muur of heg waar de leerlingen achter elkaar kunnen staan.

Spel Doe deze oefening eerst in stilstand. De leerlingen starten in een rij, twee aan twee. Wanneer je het signaal 'RITS' of 'EEN PER EEN' geeft, laten de leerlingen elkaars hand los en moeten ze met hun hand de muur of heg raken zodat ze allemaal netjes achter elkaar staan. Laat de achterste leerling evalueren of ze mooi één rij vormen. Hebben ze het goed onder de knie? Herhaal de oefening dan al stappend. Geef een applaus als ze het goed doen!

Stoppen en luisteren

Plaats	De gang of speelplaats, of de straat van de school als die verkeersluw is.
Materiaal	Geen.
Organisatie	Stap tot aan een lange muur of heg waar de leerlingen achter elkaar kunnen staan.
Spel	Leer de leerlingen de instructie 'tegen de muur' aan. Dit komt van pas als je snel hun aandacht nodig hebt en de wandeling moet pauzeren. Wanneer je het signaal geeft draaien de leerlingen een kwartslag en gaan ze met de rug tegen de muur staan. Als ze per twee aan het stappen zijn, geef dan eerst de instructie om te ritsen.
Uitbreiding	Plaats je aan de overkant van de gang of aan de straatkant van het voetpad, ter hoogte van de laatste leerling. Toon de leerlingen kleine opdrachten die ze moeten nabootsen. Leg een hand op je hoofd, zet één voet tegen de muur, doe een danspas ter plaatse. Zo leer je hen dat ze je nog kunnen zien en horen zonder weg te stappen van de muur, door enkel hun hoofd te draaien.

Klasgesprek

- Plaats** De poppenhoek/leeshoek in de klas.
-
- Materiaal** Poppetjes, speelgoedfietsjes en -autootjes (kan ook met foto's), verkeerstapijt.
-
- Organisatie** Zet de leerlingen in een kring voor het klasgesprek. Plan deze activiteit kort voor een uitstap te voet.
-
- Spel** Kinderen volgen regels beter op als ze begrijpen waarom ze belangrijk zijn (bv. stoppen voor de stoeprand om beter te kunnen zien of je mag oversteken, de verkeerslichten respecteren zodat iedereen op zijn beurt kan oversteken, op de stoep wandelen zodat je geen fietsers of automobilisten doet schrikken en plots doet remmen, geen hindernissen op het voetpad plaatsen zodat personen in een rolstoel of met een kinderwagen de plaats hebben om te passeren, ...). Neem dus de tijd om de regels uit te leggen met attributen uit de poppenhoek of door enkele leerlingen te laten uitbeelden. Belangrijk aandachtspunt is om hier niet te vervallen in doemdenken: zeg dus liever niet 'als deze kinderen niet oppassen bij het oversteken, worden ze aangereden door de auto'. Zeg liever wel: 'deze kinderen passen goed op en kijken eerst of de auto stopt, dan kunnen ze veilig oversteken en zwaaien naar de chauffeur'.

Instructiefilmpjes

Plaats De speelplaats.

Materiaal Camera of smartphone, een attribuut (bv. fluohesje) om een 'leerkracht' aan te duiden, stoepkrijt.

Organisatie Teken met krijt een voetpad en zebrapad.

Spel Als de leerlingen al een paar keer gewandeld hebben en jouw instructies kennen, kan je hen een wandeling laten nabootsen op de speelplaats. Eén leerling speelt juf/meester. De leerlingen oefenen een dieper niveau van begrip wanneer ze ook de kant van de leerkracht inbeelden.

Geef telkens een andere leerling de rol van leerkracht en een regel of instructie om uit te beelden, zonder dat de andere leerlingen het horen: stoppen aan de stoeprand, ritsen, rechtdoor stappen, rustig stappen en niet lopen, ... Zet dan de camera aan en geef het startsignaal voor de kleine juf of meester.

Uitbreiding Voeg ook een fietspad en rijweg toe en geef enkele leerlingen de rol van fietser of automobilist.

Tip Het kan heel fijn zijn om deze filmpjes te delen met de ouders. Het kan hen zin geven om meer met hun kind te gaan wandelen. Bovendien kan je de filmpjes gebruiken in de klas om de regels te herhalen als het nodig is.

VAARDIGHEID 2 PAS OVERSTEKEN OP HET ZEBRAPAD ALS ER GEEN VOERTUIGEN AANKOMEN

Doel

De leerlingen leren de reflex om te stoppen en goed het verkeer te observeren voor ze oversteken op het zebrapad.

Tip

Voor kinderen in de 1^e graad is het niet vanzelfsprekend het verschil tussen links en rechts al helemaal te beheersen. Om te zorgen dat de leerling zijn aandacht bij het verkeer kan houden, spreek je naast links-rechts best ook van 'de twee kanten' of 'beide richtingen'. Als de leerling zelf aangeeft helemaal mee te zijn met links en rechts mag hij of zij die benamingen gebruiken, maar het is beter om er niet de focus van te maken in klasverband.

Kleurkant

Plaats

Speelplaats.

Materiaal

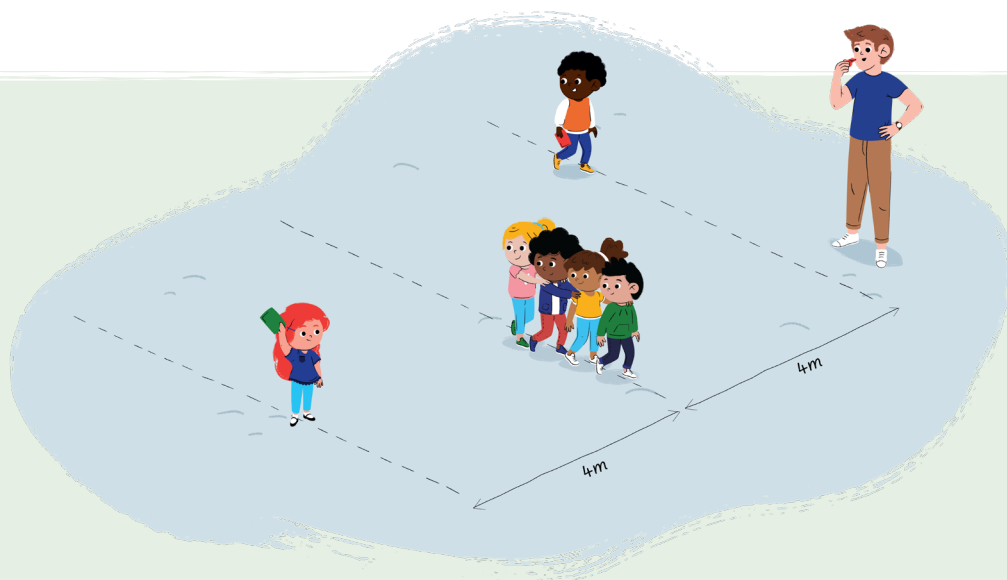
Stoepkrijt, vier papieren kaartjes in minimum twee verschillende kleuren.

Organisatie

Teken met krijt drie evenwijdige lijnen op vier meter van elkaar.

Spel

De leerlingen staan op de middelste lijn in een rij achter elkaar met de handen op elkaars schouders (op deze manier voorkom je dat kinderen hun hele lichaam gaan draaien bij het achterom kijken). Achter de leerlingen op de parallelle lijnen staan twee kinderen die elk twee verschillende gekleurde kaarten vasthouden. Op jouw fluitsignaal steekt de leerling aan de linkerkant (het dichtst bij jou) een kaart naar keuze omhoog en kijken de leerlingen om. Ze roepen de kleur van het papier. Bij het volgende fluitsignaal herhaalt de oefening zich maar aan de rechterkant. Laat elk kind eens de kaartjes tonen, wissel de kleuren genoeg af.

Balgevoel

Plaats Sportzaal of speelplaats.

Materiaal Ballen, eventueel van verschillende groottes (tennis-, basket-, pingpong-, voetballen, ...), negen kegels.

Organisatie Zet de negen kegels op drie rijen met een tussenafstand van twee meter.

Spel Aan elke kegel van de buitenste rijen zit een leerling. Geef elk zittend duo een bal. De kinderen rollen met de bal naar elkaar. De overige kinderen staan op één rij achter elkaar. De eerste leerling houdt aandachtig de eerste rollende bal in de gaten. Hij stapt naar de eerste kegel in het midden als hij denkt dat het veilig is, dus als de bal niet in de buurt is. De leerling gaat verder tot hij aan de laatste kegel is, daarna sluit hij achteraan in de rij aan. De tweede leerling kan vertrekken. Wissel de ballen en groepen om.

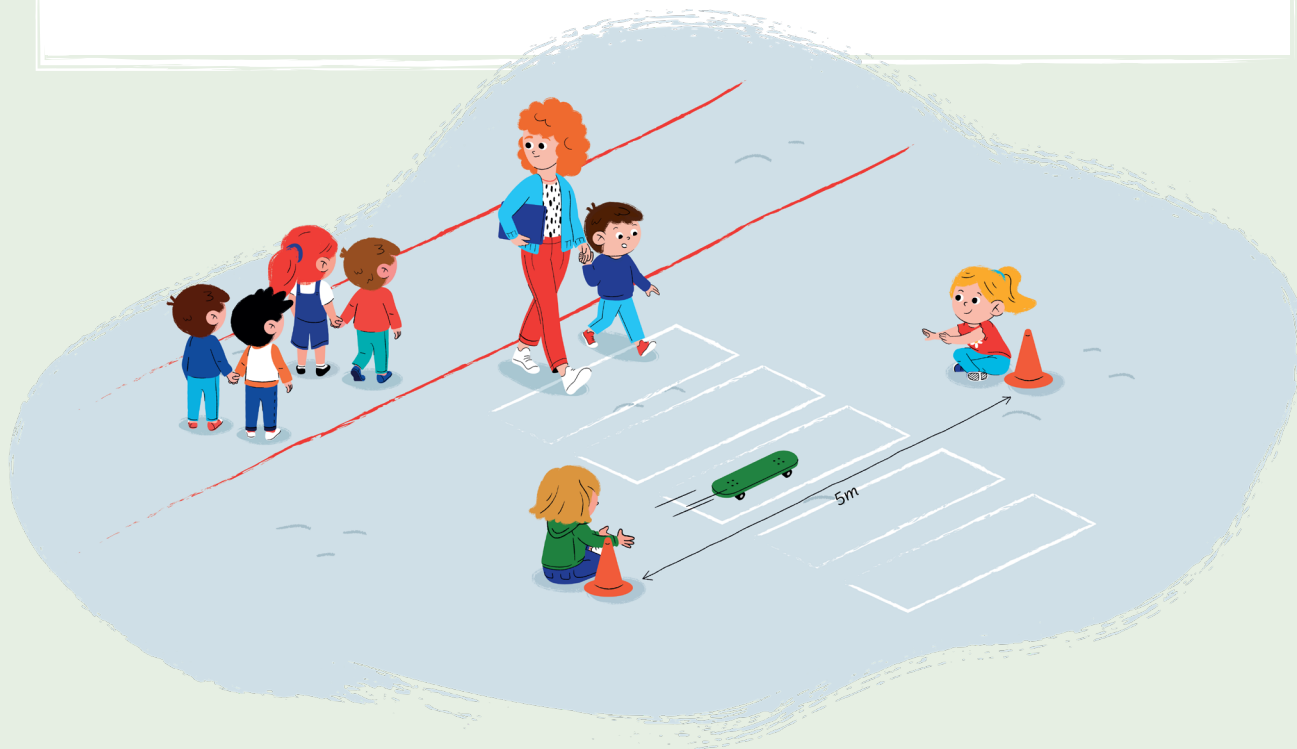
Uitbreiding De leerlingen staan en gooien de bal naar elkaar.

Kijk uit

Plaats	Speelplaats.
Materiaal	Stoepkrijt of stoeprandstroken uit vinyl (rood vinyl voor de stoepranden, witte vinylstroken (40 op 200 cm) voor het zebrapad), twee kegels, een skateboard (of een bal), eventueel een extra begeleider.
Organisatie	Teken met krijt een straat met aan beide kanten voetpaden en met een zebrapad (of gebruik de stroken). Plaats twee kegels op vijf meter van elkaar in het midden van de straat.
Spel	Bij elke kegel zit een leerling, één van hen heeft het skateboard. Ze rollen het skateboard telkens naar elkaar over het zebrapad (dit bootst een naderende fietser of auto na).

De overige leerlingen wachten aan de stoeprand. Zij gaan één voor één oversteken met een begeleider. Laat de kinderen kiezen of ze de begeleider een hand geven, zijn/haar mouw vasthouden of een hand van de begeleider op hun schouder willen. Ze stappen tot aan de stoeprand, stoppen zelf en zeggen 'Ik stop aan de rand'. De leerlingen geven vervolgens aan dat ze gaan oversteken door te zeggen 'Ik steek over'. Dat moment kiezen ze als het skateboard nog ver weg is of wanneer het net gepasseerd is. Geef feedback en vertel waarom het moment goed/slecht gekozen is.

Stap voor stap in het verkeer

Plaats Een zebrapad op een rustige straat.

Materiaal Geen.

Organisatie Voorzie twee extra begeleiders. Neem de leerlingen mee naar een voetpad en zebrapad, bij voorkeur vlakbij de schoolpoort.

Spel Eén begeleider neemt de helft van de groep mee naar de overkant van de straat, aan het zebrapad. Deze groep zal het oversteken beoordelen. Jij blijft samen met de 2e begeleider bij de leerlingen aan de kant van de school. Je kan de oefening ook doen zonder 2e begeleider, als je een rustige klas hebt en er niet veel verkeer is in de straat.

Vervolg van de oefening op blz. 28 en 29

Stap voor stap in het verkeer

Spel

Zeg de kinderen dat ze moeten oversteken. De tweede begeleider neemt de kinderen één voor één bij de hand en stapt op het voetpad in de richting van het zebrapad. De leerling geeft telkens aan dat hij wil stoppen door te zeggen 'Ik stop aan de rand' en kijkt duidelijk naar links en rechts. Wanneer hij wil oversteken, zegt hij: 'Ik steek over'. De begeleider houdt het hand van de leerling vast en laat zich leiden. Hij grijpt enkel in als het oversteken op dat moment gevaarlijk is, bijvoorbeeld door een naderend voertuig. De begeleider let op dat het kind goed links en rechts blijft kijken tijdens het oversteken.

Tijdens deze oefening vraag je feedback van de groep aan de overkant:

- ➔ Heeft de leerling goed gekeken voor hij overstak?
- ➔ Is hij blijven kijken naar de twee kanten?
- ➔ Stapte de leerling te traag?
- ➔ Of net te snel?

Wissel nadien de groepen om.

VAARDIGHEID 3
RECHT OVERSTEKEN EN
AANDACHTIG BLIJVEN VOOR
HET VERKEER UIT BEIDE
RICHTINGEN

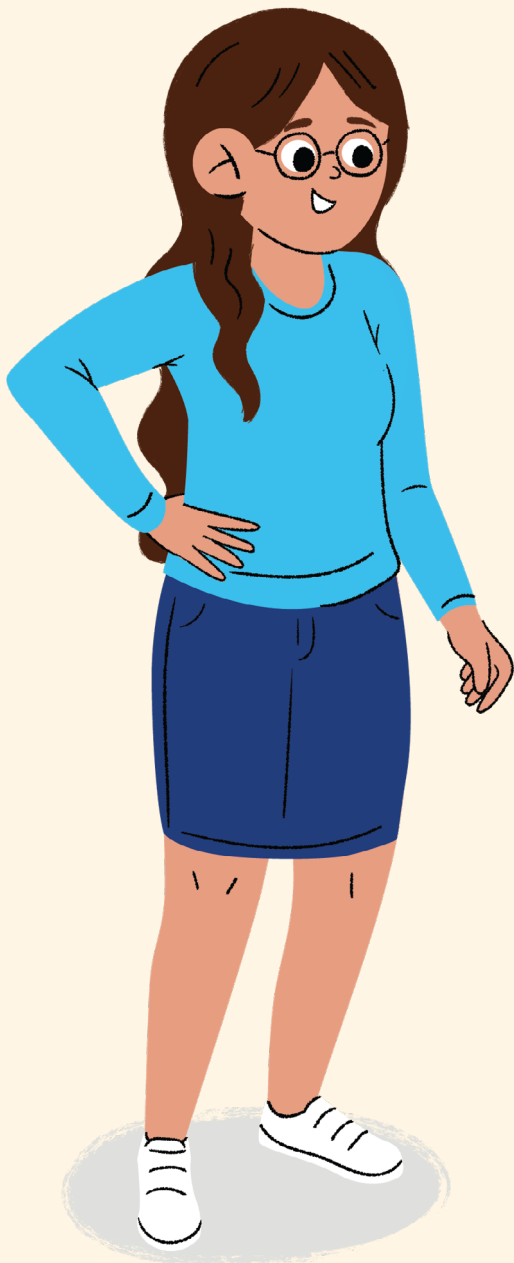
Doel

De leerlingen leren inschatten van waar andere verkeersdeelnemers kunnen aankomen en blijven aandachtig gedurende de hele oversteek.

Tip

Ga je op uitstap met de klas in de omgeving van de school? Aarzel niet om de leerlingen te wijzen op de andere verkeersdeelnemers die ze kunnen verwachten (en van waar die meestal komen) op de verschillende zebrapaden die je met hen oversteekt. Bijvoorbeeld: 'Dit is een straat waar auto's bijna altijd van die kant (richting aanwijzen) komen,' 'Hier moet je extra goed kijken of je geen fietser ziet aankomen, want op dit fietspad gaan ze vaak snel en rijden ze in de twee richtingen'...

In de Badge Kleine Stappers (handleiding voor de kleuterschool) wordt geoefend op de vaardigheid 'stoppen aan de stoeprand'. Aarzel niet om de oefeningen die bij die vaardigheid horen met je leerlingen te herhalen. Kunnen 'stoppen aan de stoeprand' vormt een belangrijke basis voor het kunnen oversteken van de straat.

Oversteken in twee teams

Plaats De speelplaats of sportzaal.

Materiaal Geen.

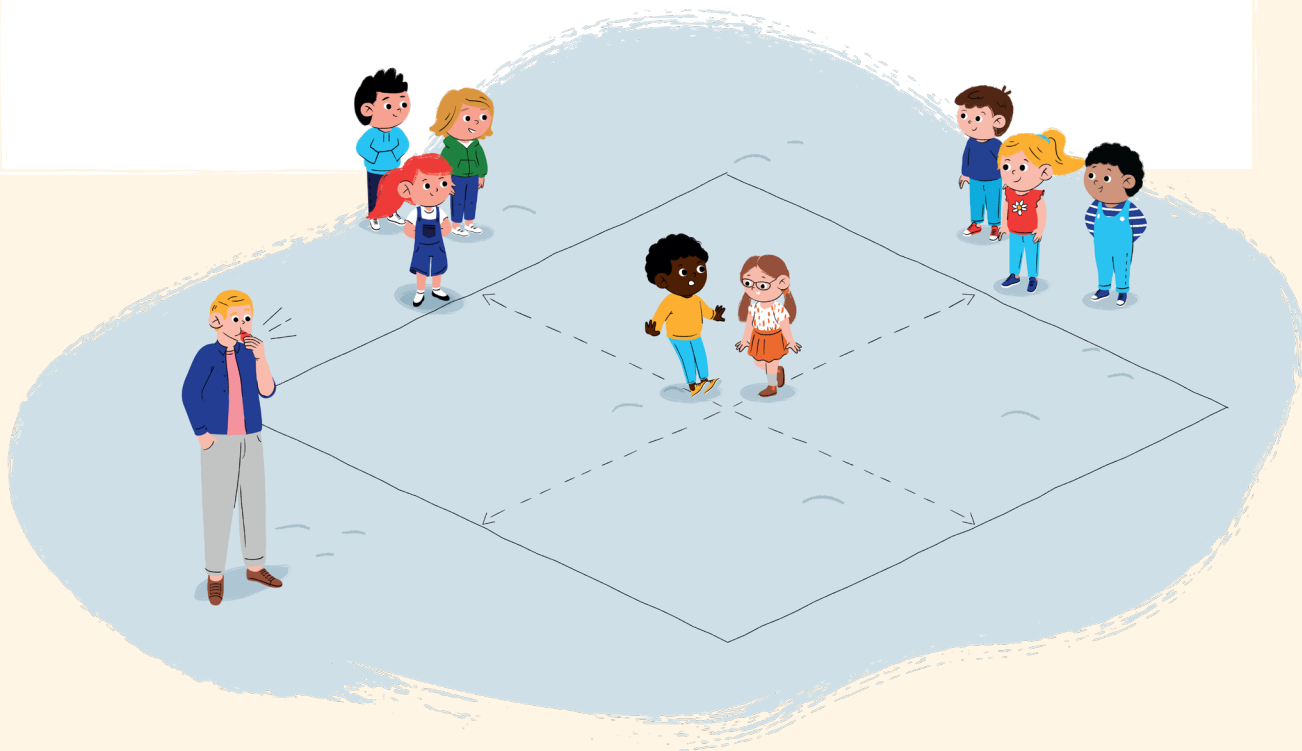
Organisatie Twee teams van leerlingen die zij aan zij staan, aan twee aangrenzende kanten van het terrein.

Spel De spelers van team A moeten het terrein al wandelend (niet lopend) in een rechte lijn oversteken zonder aangeraakt te worden door de spelers van team B, die ook al wandelend in een rechte lijn oversteken.

Het vertreksignaal wordt gegeven door de leraar aan een speler van elk team. Als een speler van A denkt dat hij geen tijd heeft om voor een speler van B te passeren, moet hij stoppen en hem voorrang geven.

Een speler van A die erin slaagt om te passeren zonder aangeraakt te worden, scoort een punt voor zijn ploeg. Een speler die aangeraakt wordt, verdient geen punt voor zijn team.

Wissel de teams om als alle leerlingen van team A twee keer hebben kunnen oversteken.

Oversteken voor de bal

- Plaats** De speelplaats of sportzaal.
-
- Materiaal** Vier zweedse banken, drie grote ballen, voldoende ruimte om te leerlingen op hun beurt te laten wachten.
-
- Organisatie** De vier banken vormen een beperkte éénrichtingsstraat, waarin de auto's in één richting mogen rijden, maar de fietsers in beide richtingen. De leerlingen zijn verdeeld in twee teams.
-
- Spel** Vraag aan een leerling uit team A om de rol van een auto te spelen. Deze leerling laat zijn bal tussen de banken door rollen, wanneer hij dat wil, in de rijrichting van de auto's. Twee andere leerlingen van team A nemen de rol van fietser aan: zij laten elk een bal tussen de banken rollen, in beide rijrichtingen. De leerlingen van team B wachten en steken over op het moment dat ze inschatten dat de ballen hen niet zullen raken.
-
- Uitbreiding** Laat de fietsers echt fietsen, in plaats van ballen te gebruiken voor deze rol.

Schildpaddenrace

Deze oefening leert de leerlingen in te schatten of ze nog voldoende tijd hebben om rustig te kunnen oversteken.

Plaats Speelplaats of sportzaal.

Materiaal Stoepkrijt, fluitje.

Organisatie Teken een startstreep en een eindstreep met vijftien meter tussenruimte.

Spel Zet alle leerlingen aan de startstreep naast elkaar. Vertel dat ze een race zullen stappen: de schildpaddenrace. Wanneer je fluit, beginnen alle leerlingen recht naar de overkant te stappen. Wie als laatste over de eindstreep komt, heeft gewonnen. De regel is dat ze niet mogen stilstaan en rechtdoor moeten stappen.

Sneller – trager

Plaats Speelplaats of sportzaal.

Materiaal Vijf oranje en vijf groene kegels (of andere kleuren).

Organisatie Zet de tien kegels willekeurig in de ruimte.

Spel De leerlingen stappen vrij rond. Wanneer ze aan een oranje kegel komen, stappen ze trager. Wanneer ze een groene kegel bereiken, stappen ze sneller.

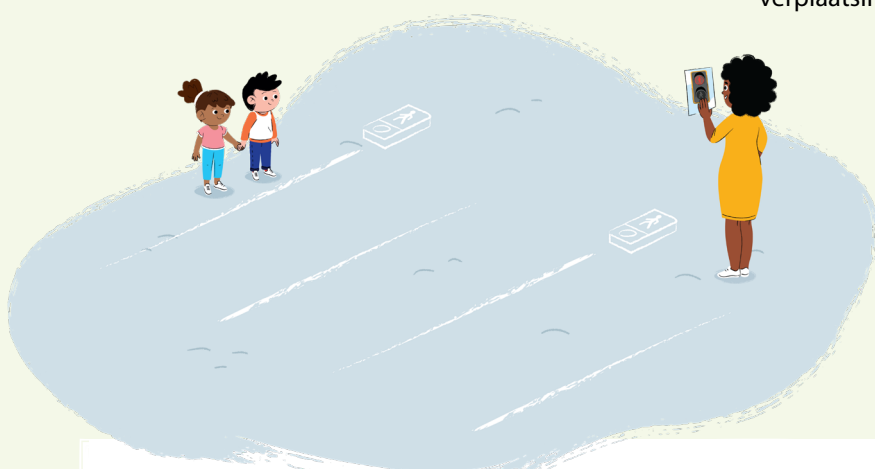
VAARDIGHEID 4 EEN STRAAT MET VOETGANGERSLICHT OVERSTEKEN

Doel

Leerlingen leren opletten voor rode en groene verkeerslichten, vooral die voor voetgangers, die voor hen relevant zijn.

Tip

Gebruik je ook prenten van verkeerslichten in de klas, bijvoorbeeld om activiteiten te starten en stoppen? Overweeg dan om voetgangerslichten te gebruiken, en niet de verkeerslichten voor gemotoriseerd verkeer en fietsers. Zo leren ze de verkeerslichten beter kennen die zij tijdens hun verplaatsing als voetganger moeten gebruiken.

Kleuren kennen

Plaats	Speelplaats.
Materiaal	Stoepkrijt (of stoeprandstroken), twee foto's van voetgangerslichten (een groen licht en een rood licht).
Organisatie	Teken parallelle krijtlijnen met 4 meter tussenruimte (deze lijnen stellen stoepranden voor). Aan enkele lijnen teken je een drukknop op de grond of op de muur.
Spel	De leerlingen staan per twee aan de eerste stoeprand. Jij staat aan de overkant met de foto van een rood voetgangerslicht. De twee eerste leerlingen mogen pas vertrekken wanneer je het rode voetgangerslicht wisselt voor het groene voetgangerslicht. Wanneer de kinderen bij de eerstvolgende stoeprand aankomen, kijken ze welke foto je omhoog houdt. Als het een foto van een rood voetgangerslicht is, stoppen ze. Als er een drukknop is, drukken ze erop. Ze wachten tot je een groen voetgangerslicht toont om over te steken naar de volgende stoeprand. Laat hen gerust een paar seconden wachten voor je van licht verandert. Let erop dat de leerlingen ook bij groen licht moeten stoppen bij de stoeprand om naar beide kanten te kijken voor ze verder stappen.
Uitbreiding	Speel eerst zonder de drukknoppen en voeg ze pas bij een tweede ronde toe.

VAARDIGHEID 5
DE VOORDELEN
VAN HET STAPPEN
KENNEN

Doel

Leerlingen ontdekken hun identiteit als voetganger en kunnen zelf ondervinden wat de voordelen en eventuele nadelen zijn van het stappen.

Tip

Oefenen op stappen heeft op verschillende manieren een positieve impact op jouw leerlingen. Jonge kinderen leren door te ervaren, met het lijf en de zintuigen. Een wandeling maken van een halfuur met jouw klas draagt bij tot een verhoogde concentratie en aandacht van de kinderen. Lichamelijke inspanning heeft positieve gevolgen voor de gezondheid, verbetert de psychomotorische vaardigheden, ontwikkelt de sociale interactie met andere weggebruikers, en maakt de leerlingen meer zelfstandig. Door te bewegen vinden acute en structurele veranderingen plaats in de hersenen. Executieve functies zoals planning, besluitvorming en zelfsturing van gedrag verbeteren. Aan de slag met jouw klas dus!

Het lichaam van een stapper

Plaats In een park niet ver van de school.

Materiaal Geen.

Organisatie Maak een wandeling en laat de leerlingen nadien in een kring staan, als het kan in de buitenlucht.

Spel Bespreek met de leerlingen de voordelen van stappen aan de hand van het menselijk lichaam. Doe de gebaren voor en noem een voordeel, de leerlingen bootsen na. Wrijf over je slapen en zeg "Stappen maakt mij wakker". Leg een hand op je borst, adem diep in en zeg: "Ik adem frisse lucht". Wijs je ogen aan en zeg "Ik zie toffe dingen onderweg". Plaats je vingers bovenop je hoofd en zeg: "Ik leer over de wereld". Zwaai dan dag met je hand: "Ik ontmoet mensen op straat". Haal je knieën hoog op en zeg "ik maak mijn benen sterk". Maak een grote cirkel met de armen en zeg: "Ik kan zelf gaan waar ik naartoe wil".

Uitbreiding Herhaal (eventueel al stappend op de terugweg) de zinnen zonder uit te beelden, de kinderen tonen de juiste gebaren. Laat de leerlingen ook andere voordelen suggereren en voeg ze toe aan het spel.

Stappen maakt mij wakker

Ik adem frisse lucht

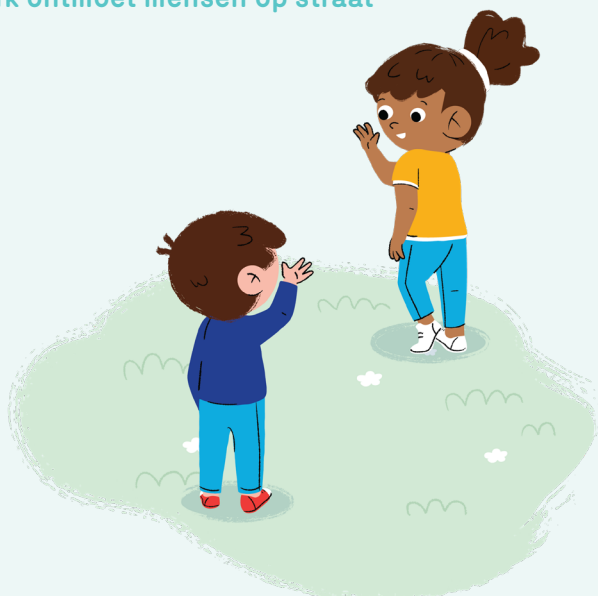
Ik zie toffe dingen onderweg

Ik leer over de wereld

Ik ontmoet mensen op straat

Ik maak mijn benen sterk

Ik kan zelf gaan waar ik naartoe wil

Babbelen over stappen

Door een klasgesprek te voeren (eventueel in kleine groepjes) kan je nagaan of de leerlingen de voordelen van het stappen en hun rol als voetganger goed hebben begrepen.

Plaats In de klas.

Materiaal Kaartjes te vinden op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school.

Organisatie Print de kaartjes af. Vorm een discussiegroepje van drie leerlingen, voorzie een andere activiteit voor de andere kinderen. Als de eerste discussiegroep klaar is, vorm je een tweede groep, en zo verder tot alle leerlingen de kans hebben gekregen om te discussiëren.

Spel Deel een kaartje uit per kind, elk kind legt de kant die bij de voetganger past naar boven en motiveert zijn keuze.

Gezond	Ongezond
Snel	Traag
Wakker	Moe
Sociaal	Eenzaam
Leuk	Saai
Goed voor de planeet	Slecht voor de planeet

Deel de leerlingen op in groepjes van drie, zodat alle kinderen de kans krijgen zich te laten horen. Om te controleren of ze al een goed begrip hebben kan je erop letten of de leerlingen hun keuze motiveren. Bijvoorbeeld: 'de planeet kijkt blij want als ik stap vervuil ik niet' of 'als ik achter in de auto zit val ik bijna in slaap, maar als ik stap dan ben ik minder moe als ik op school aankom'.

Bewegend debat

Plaats Op de speelplaats.

Materiaal Stoepkrijt en evenveel kaartjes met verplaatsingsmiddelen als er leerlingen zijn (stappen - fiets - niet-elektrische step - bus - tram - trein - auto) in woorden of prenten volgens hun niveau.

Organisatie Teken met krijt twee grote vierkanten op de speelplaats en schrijf er JA en NEE bij.

Spel Zet de leerlingen in een lange rij naast elkaar en geef elk van hen een kaartje. Welk geluid maakt hun verplaatsingsmiddel? Laat hen samen oefenen: eerst stampen de voetgangers ter plaatse met de voeten, dan rinkelen de fietsers een bel, de steppers doen 'tap, tap, tap', de bussen imiteren de 'tssch' van de deuren, de trams doen 'ting ting', de trein 'tjsoe tjsoe' en ten slotte maken de auto's een 'vroem'-geluid.

Lees een vraag voor en laat de leerlingen stappen, 'fietsen' of 'rijden' naar het juiste vak, met hun geluidseffecten. Tel ondertussen af vanaf tien, roep 'STOP' en controleer of ze juist hebben geantwoord. Herhaal met de andere stellingen. Sommige zijn subjectief, maak er gerust een gesprek van met verschillende meningen, het doel is de kinderen te laten nadenken.

- ➡ Is het goed voor de gezondheid van de mensen? (de voetgangers, steppers en fietsers gaan naar het JA-vak, de anderen naar het NEE-vak)
- ➡ Maakt het (heel) veel lawaai?
- ➡ Word je moe als je zo verplaatst?
- ➡ Heeft het veel plaats nodig als het stil staat?
- ➡ Kunnen kinderen zich zo verplaatsen, zonder volwassene?
- ➡ Maakt het de lucht vuil?
- ➡ Kan het overal gaan, ook in het park en het bos?
- ➡ Is het een leuke manier om je te verplaatsen?

VAARDIGHEID 6
WETEN WELKE ANDERE
VERKEERSDEELNEMERS
ER ZIJN EN ZICH KUNNEN
AANPASSEN

Doel

De leerlingen worden bewust van het feit dat ze niet alleen zijn in het verkeer, maar omringd door andere mensen waarmee ze rekening moeten houden. Ook leren ze waar een voetganger best plaats kan nemen in dat systeem, voor hun veiligheid maar ook gewoon zodat iedereen vlot geraakt waar hij moet zijn.

Tip

Organiseer een inleidend klasgesprek waar je de leerlingen laat praten over de rollen die ze zelf al aangenomen hebben. Ze zijn bijvoorbeeld allemaal regelmatig voetganger, maar zijn ze al eens passagier in een bakfiets, taxi of ambulance geweest? Zijn ze soms eens een stepper of fietser? Welke rollen denken ze dat ze vooral zullen opnemen als ze later volwassen zijn? Eerder bakfietsbestuurder, treinpassagier, tramgebruiker, pakjesbezorger op een snelle fiets, autochauffeur, luchtballonpiloot?

De rollen in het verkeer

- Plaats** Eerst op een kruispunt in de buurt, daarna in de klas.
-
- Materiaal** Poppetjes, fietsjes, autootjes... Een vergrote foto van een straat of kruispunt dichtbij de school (indien mogelijk een plaats waar verschillende verplaatsingswijzen elkaar kruisen en waar veel voetgangers langskomen).
-
- Organisatie** Ga eerst de gekozen locatie observeren met de leerlingen (bijvoorbeeld tijdens een andere uitstap in de buurt). Nadien in de klas zet je de leerlingen in een kring.
-
- Spel** Neem de leerlingen mee naar de straat van de foto en laat hen alle verkeersdeelnemers observeren gedurende een tiental minuten. Voer daarna een klasgesprek met de leerlingen aan de hand van de foto, die je in het midden plaatst. Weten ze al hoe je een fietspad en een zebrapad herkent? Steken de fietsers op dezelfde plaats over als de voetgangers? Was iedereen die ze hebben geobserveerd wel goed aan het opletten (of was een voetganger naar zijn telefoon aan het kijken, had een fietser een koptelefoon op)?
 Hebben ze auto's gezien tijdens hun observatie?
 Waar reden ze? Mag een voetganger daar ook stappen? Waar stopten de auto's om een voetganger te laten oversteken?
 Herinneren ze zich wie het meeste lawaai maakte en wie stil was? ...

Het leven op ons kruispunt

Plaats In de klas.

Materiaal Een print op A3 van Google Streetview (straat van de school) en uitgeknipte prenten van een voetganger, fietser, kind op een step, bus, tram (als deze voorkomen in de schoolomgeving), auto, vrachtwagen. Als alternatief kan je een verkeerstapijt gebruiken, als dat representatief is voor de schoolomgeving.

Organisatie Kies een kruispunt dicht bij de school, met zo veel mogelijk verschillende verkeersdeelnemers. Print de nodige afbeeldingen.

Spel De leerkracht plaatst de 'spelers' op het bord en stelt vragen, de leerlingen antwoorden mondeling:

- Waar kan deze voetganger best stappen?
- Ze wil graag oversteken op het zebrapad (zet auto ergens op de weg). Wat doet ze als ze bij de stoeprand aankomt?
- Het duurt wel erg lang tot het voetgangerslicht groen wordt... zal ze maar gewoon oversteken dan?
- De mensen in deze auto willen over het kruispunt rijden. Waar zullen ze waarschijnlijk moeten stoppen vooraleer over te steken?
- Deze fietser denkt dat de voetganger niet goed aan het opletten is. Wat denk je dat hij zal doen om haar aandacht te trekken?
- Deze jongen komt naar school met de step, kan hij beter op het voetpad of op het fietspad stappen? (voetpad)
- Na school komt opa hem ophalen, de jongen ziet hem vanop de speelplaats aan de overkant van de straat. Hij is zo blij om opa te zien dat hij zonder kijken naar hem toe wil lopen... maar net op tijd bedenkt hij zich: wat moet hij doen? (wachten tot opa tot bij hem komt).
- Een kind wil oversteken op een zebrapad, maar er komt net een tram aan. Mag hij nog snel oversteken? (neen, de tram heeft altijd voorrang)
- Een kind staat te wachten aan een zebrapad, het licht staat op rood. Het kind ziet aan de overkant van de straat de bus aankomen die hij moet nemen om naar huis te gaan. Mag hij snel overlopen om zijn bus te halen, ook al staat het voetgangerslicht nog op rood?
- Een meisje zit in achter in de auto, mama is even uitgestapt om iets uit de koffer te halen. Een vrouw komt voorbij op de fiets. Is het grappig om de fietser te doen schrikken met de claxon? Waarom niet?

Dit klasgesprek kan je met 4 à 5 leerlingen tegelijk uitvoeren. Benader het gesprek meer als een dialoog dan als een toets.

VAARDIGHEID 7 KENNISMAKEN MET DE STRATEN, BUREN EN TOFFE PLEKJES IN DE BUURT

Doel

Leerlingen verkennen de plaatsen die ze graag bezoeken binnen wandelbereik en verbeteren hun ruimtelijk inzicht en autonomie.

Tip

Ook voor jou als leerkracht loont het de moeite om de buurt al stappend te leren kennen. Zo ben je meer op je gemak op je gekende routes als je de klas meeneemt, en bovendien ontdek je interessante dingen waar je over kan praten met de leerlingen en met je collega's.

Buurtschets

Plaats

In de klas na een wandeling naar een gekende bestemming (bijvoorbeeld de bibliotheek, het zwembad of het speelplein).

Materiaal

Papier en kleurpotloden.

Organisatie

Prikkel de zintuigen van de leerlingen tijdens de wandeling door hier en daar iets aan te wijzen, maar zonder te verklappen dat ze nadien gaan tekenen.

Spel

De leerlingen maken een tekening van wat ze gezien hebben onderweg. Ze laten hun fantasie de vrije loop. Verbeter hun manier van de weg voor te stellen niet. De leerlingen zijn hun ruimtelijk bewustzijn nog volop aan het ontwikkelen en ze hebben nog maar weinig gevoel voor schaal. Soms zullen ze dingen tekenen die ze zouden willen zien, maar die er in werkelijkheid niet waren, dat is niet erg. Het loont de moeite deze oefening te herhalen nadat de leerlingen wat meer stap-ervaring hebben opgedaan, hun schetsen zullen gedetailleerder worden en het tekenen van de route stimuleert hun ruimtelijk denken. Toon enkele sprekende voorbeelden voor-en-na op een ouderavond rond actieve mobiliteit.

Uitbreiding 1

Herhaal de oefening nadat ze nog een paar keer dezelfde route afgelegd hebben. Stel hen vragen om hun tekening rijker te maken: "Welke kleuren hadden de huizen die je zag?", "Heb je goed gekeken naar de grond? Zag je tegeltjes, kasseien, een zebepad, gras?". Ze zullen steeds attenter worden voor hun omgeving en nieuwe dingen proberen te spotten tijdens de volgende wandeling.

Uitbreiding 2

Verwerk een thema in de wandeling en de tekening: staat er een opdracht over het bos gepland? Laat de kinderen dan naar bomen in herfstkleuren zoeken. Leren ze deze week over de cijfers? Huisnummers spotten is dan een toffe opdracht. Hou er rekening mee dat het spotten de wandeling aanzienlijk kan vertragen, en bouw een limiet in: eens er tien voorwerpen gespot zijn is de opdracht geslaagd.

Tevredenheidsenquête van de buurt

Plaats In de buurt van de school.

Materiaal Een lege (dus transparante) kader, een camera (mag ook een telefoon of polaroidtoestel zijn), een kaartje of jeton per kind.

Organisatie Vraag de leerlingen om na te denken over hun favoriete plekjes in de buurt van de school. Probeer al vooraf een route uit te denken op basis van plekken die fijn zijn voor kinderen.

Spel Vertel je leerlingen dat je op stap zal gaan naar de leukste plekjes in de buurt van de school. Laat hen zelf hun ideeën olijsten. Misschien is het een park, de bibliotheek, de fruitwinkel, een toffe muurtekening, of het huis van een vriendje. Elke leerling krijgt één kaartje of jeton die ze bij jou, de leerkracht, onderweg mogen inruilen voor een foto met hun favoriete plekje. Gebruik de fotolijst om hun plekjes mooi en duidelijk in beeld te brengen. Hang achteraf de foto's op in de klas.

Doel van het spel is dat de leerlingen

- een mening over de openbare ruimte kunnen verwoorden en zich iets kunnen 'toe-eigenen' als fijn plaatsje.
- tijdens de wandeling bij benadering weten wanneer ze er zullen aankomen.

3.

Eindtest van de Badge Voetgangers Brons

3.1. VOORBEREIDING

De kinderen zijn nu goed voorbereid. Om het voor jou makkelijker te maken de dag van de eindproef hebben we enkele tips.

TIP
1

Zoek een extra begeleider

Om de eindproef af te nemen, raden we je de hulp aan van minstens één extra begeleider: de turnleerkracht, zorgleerkracht, een ander personeelslid, iemand van de directie of een ouder.

TIP
2

Maak een planning

Kies een datum voor de test en verzamel al het nodige materiaal.

Overloop samen met de begeleider de vaardigheden die de leerlingen moeten beheersen, en hoe je ze gaat beoordelen. Overloop ook de controlefiche en spreek af wie de leerlingen beoordeelt en hoe. Leg aan de begeleiders uit dat zij mee instaan voor de veiligheid van de kinderen, maar dat ze enkel mogen ingrijpen wanneer de veiligheid in het gedrang komt. De leerling moet zo veel mogelijk zelf de beslissingen nemen tijdens de eindproef.

TIP
3

Kondig de test aan

Informeert de ouders en de rest van de school over de datum van de eindproef voor de Badge Voetgangers Brons. Geef hen een korte inhoud van de eindproef mee en moedig de ouders aan om deze vaardigheden samen met hun kind te oefenen.

3.2. DE DAG VAN DE EINDPROEF

Tijdens het parcours evalueer je de leerlingen op de vaardigheden met behulp van de **controlefiche** uit het educatieve pakket van de Badge Voetgangers Brons. Gebruik één controlefiche per klas.

De leerlingen leggen de wandeling één per één af. Zo kan je elke leerling **individueel observeren** wanneer hij de vaardigheden toont.

Leg van tevoren samen met de leerlingen het parcours af en sta stil bij de verschillende vaardigheden. Leg uit welke aspecten beoordeeld zullen worden.

Wees correct in de beoordeling. Een kleine correctie hoeft niet te betekenen dat de leerling faalt voor het hele parcours. Tenslotte is voetganger zijn een lang proces waar ze pas aan begonnen zijn. Benadruk het feit dat ze al veel geleerd hebben en wees **opbouwend in je kritiek**. Vertrouw op jouw inschattingvermogen en kennis van de capaciteiten van je leerlingen.

Het behalen van de badge is vooral een moment van **waardering voor de inspanningen** van elke leerling. Nadat de proef is afgelegd, is het interessant dat je **leerlingen zichzelf beoordelen**, met behulp van de fiche in bijlage. Op die manier kunnen ze zelf inschatten aan welke punten nog meer moet worden gewerkt, en kunnen ze een beoordeling geven van het slotparcours.

3.3. EINDPROEF VOOR DE BADGE VOETGANGERS BRONS

De grote dag is aangebroken! Tijd om te zien hoe jouw leerlingen zich uit de slag trekken met de voetgangersvaardigheden die ze hebben geoefend.

Om de Badge Voetgangers Brons te behalen, moeten de leerlingen **zeven vaardigheden** onder de knie hebben. De eerste vier zijn eerder technisch en worden op een parcours op straat getest. De laatste drie zijn maatschappelijke vaardigheden. Deze moeten klassikaal besproken worden, maar worden niet geëvalueerd tijdens de eindtest.

STAP 1

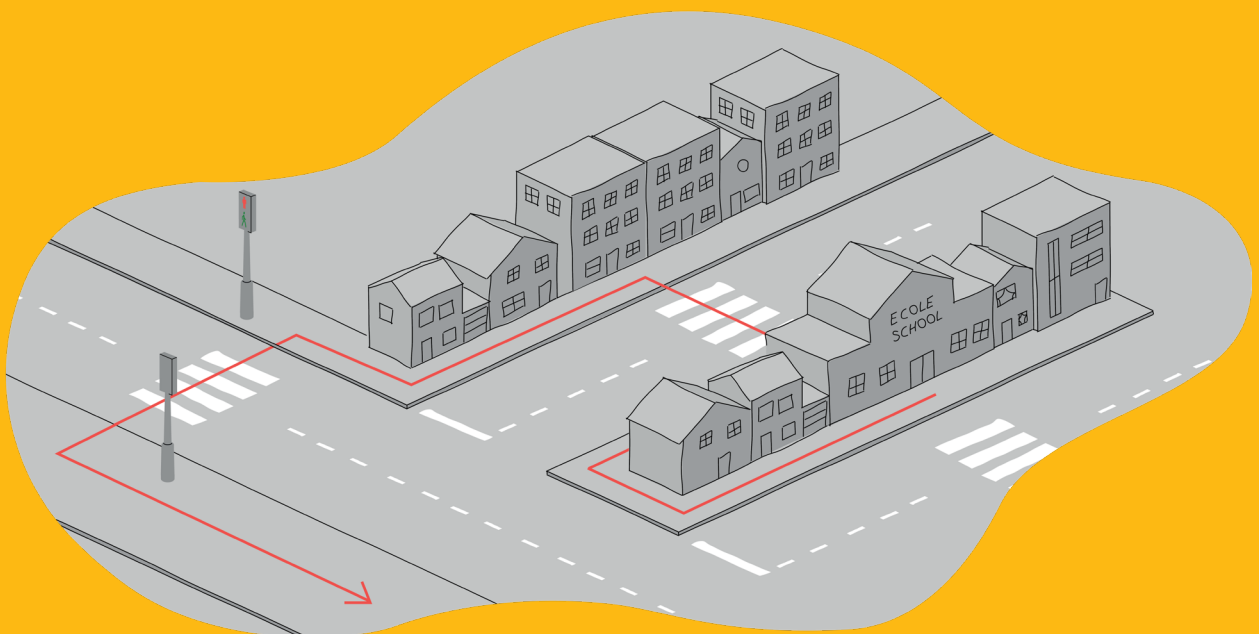
Teken het parcours uit

Ga in de directe omgeving van de school op zoek naar een zebrapad zonder voetgangerslicht, niet op een kruispunt gelegen (indien mogelijk dicht bij een plaats waar de leerlingen in alle veiligheid op hun beurt kunnen wachten). Zoek ook een zebrapad met voetgangerslicht in de buurt. Is zo'n licht er niet, laat dan een volwassen vrijwilliger het verkeerslicht 'spelen' door een rood en vervolgens groen signaal op te steken. De vrijwilliger laat het licht op groen springen wanneer er geen auto's aankomen. Overweeg om de klas in twee groepen te verdelen zodat de wachttijd per leerling korter is.

STAP 2

Oefen met je leerlingen op het parcours

Op het parcours moeten vier vaardigheden getest worden. Stap samen met de leerlingen het parcours af en sta even stil bij de verschillende vaardigheden. Leg de leerlingen bij elke vaardigheid duidelijk uit waarop ze beoordeeld zullen worden. Duid eventueel een leerling aan die het parcours aflegt bij wijze van voorbeeld. Ideaal gezien hebben de leerlingen voor aanvang van de test de kans gekregen het parcours een paar keer te doorlopen.

PROEF VAARDIGHEID 1 ZIJN/HAAR ROL IN DE RIJ RESPECTEREN

Proef

De leerlingen stappen twee aan twee van de schoolpoort naar het zebrapad waar de rest van de test zal plaatsvinden. Licht hen in dat het eerste deel van de test start vanaf ze het schoolterrein verlaten.

Onderweg, op een plaats waar het gepast is, geef je hen het signaal om te ritsen. Wanneer ze aan de plaats aankomen waar ze hun beurt zullen afwachten moeten ze op jouw signaal stilstaan en jouw volgende instructie afwachten (bijvoorbeeld: "ga tegen de muur staan", of "de helft gaat mee met een begeleider even spelen op het plein").

Beoordeling

Om te slagen moeten de leerlingen meteen gehoor geven aan het signaal en moeten ze in de lange rij aansluiten zonder zich meer dan één plaats verder in te voegen.

PROEF VAARDIGHEDEN 2 EN 3 OVERSTEKEN OP HET ZEBRAPAD

Pas oversteken op het zebrapad als er geen voertuigen aankomen en recht oversteken en aandachtig blijven voor het verkeer uit beide richtingen

Proef

Een leerling staat klaar, hand in hand met een begeleider, om de straat over te steken aan het zebrapad. De leerling kijkt goed naar beide kanten. Als het veilig is, maakt de leerling duidelijk dat hij wil oversteken door te zeggen 'Ik steek over'. De begeleider laat zich leiden door het kind terwijl het recht oversteekt en naar de twee kanten blijft kijken. De begeleider mag niet ingrijpen of helpen, tenzij bij gevaar dat niet door de leerling zelf wordt opgemerkt.

Beoordeling

De leerling slaagt als hij stopt bij de stoeprand, pas oversteekt als er geen voertuigen aankomen, en als hij netjes rechtdoor oversteekt terwijl hij het hoofd draait en de blik richt op het aankomende verkeer uit beide richtingen.

PROEF VAARDIGHEID 4 OVERSTEKEN BIJ EEN VOETGANGERSLICHT

Proef

Op de wandeling terug naar de klas herhalen de leerlingen de bovenstaande oefening op een kruispunt met voetgangerslicht. Om tijd te winnen (om minder vaak te moeten wachten op groen licht) kan je een leerling aan elke hand begeleiden.

Beoordeling

De leerling zegt pas 'ik steek over' nadat het licht op groen is gesprongen en hij aandachtig naar het verkeer aan beide kanten heeft gekeken.

3.4. HET BEHALEN VAN DE BADGE VOETGANGERS BRONS

De Badge Voetgangers Brons is zo ontworpen dat ieder kind beloond wordt voor zijn inspanningen, geslaagd of niet geslaagd.

Elk kind krijgt na afloop een **kleine beloning**, als dank voor deelname aan het leerproces en de eindproef.

Op de "Bronzen Voetgangerskaarten" die in dit educatieve pakket zitten, kan je individuele opmerkingen geven aan het kind en zijn verbeterpunten aanduiden. Gebruik hiervoor de controlefiche die je hebt ingevuld tijdens de proef. De leerlingen ontvangen deze kaart om ze te **laten zien aan hun ouders**. Op die manier zijn de ouders op de hoogte van de voetgangersvaardigheden die hun kind heeft verworven, en kunnen ze de training thuis verderzetten.

Je deelt de kaarten en de badges zo snel mogelijk na het afleggen van de proef uit. Zo liggen de verschillende vaardigheden nog vers in het geheugen en kunnen je leerlingen terugblikken op hun prestatie. Vraag kort aan elke leerling afzonderlijk hoe hij of zij de test ervaren heeft, met behulp van de **zelfevaluatiefiche**.

Een kleine plechtigheid met de ouders en de directie geeft voldoening aan de leerlingen, en helpt om het project bekendheid te geven.

Je kunt altijd kaarten en badges bijbestellen op onze website (<https://mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school>).

3.5. NA DE EINDTEST

Je kan de controlefiches bezorgen aan de leerkrachten van de 2^e graad van het lager onderwijs. De controlefiches bevatten het overzicht van de **verworven vaardigheden**. Je collega's kunnen zich hierop baseren om het algemene niveau van de klas te evalueren voor ze verder gaan met het volgende onderdeel van de leerlijn voetgangers: de **Badge Voetgangers Zilver**.

4.

Waar vind ik de juiste uitrusting?

Heeft jouw school steun nodig om de leerlijn voetgangers in het pedagogisch programma te integreren? Wil je meer info ontvangen en hulp krijgen om je leerlingen op te leiden tot vaardige voetgangers? Wij kunnen je helpen, je staat er niet alleen voor! Ontdek hieronder alle mogelijkheden om je te voorzien van het nodige materiaal, je op te leiden en in contact te komen met andere scholen.

4.1. SCHOOLVERVOERPLANNEN

Jouw school wil op een meer proactieve manier werken rond actieve mobiliteit? Schrijf je dan in, mocht dat nog niet zijn gebeurd, voor de SchoolVervoerPlannen (SVP).

Een SVP zorgt ervoor dat een school haar situatie op het gebied van mobiliteit beter begrijpt en dat ze begeleid wordt bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een actieplan om **actievere en veiligere verplaatsingen** te bevorderen.

Scholen met een SVP worden gedurende 18 maanden begeleid door een **mobilitcoach**. Tijdens die periode ontvangen ze alle nodige info om daarna het werk **zelfstandig** voort te zetten.

Scholen met een SVP kunnen ook gebruik maken van een **breed aanbod** aan materiaal (verkeerspistes, hesjes...) en van animaties en opleidingen.

Om deze steun te krijgen, moeten de scholen met een SVP een **actieplan** indienen bij Brussel Mobiliteit. De steunaanvragen in de actieplannen worden door Brussel Mobiliteit beoordeeld vanuit zijn visie op schoolmobiliteit, nl. **“het schoolpubliek verplaatst zich actief en in alle veiligheid”**.

Meer informatie vind je op onze website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (deel“Schoolvervoerplan”).

Scholen met een SVP worden ieder jaar ook uitgenodigd op het **Salon** van de Schoolvervoerplannen: een evenement met een overvloed aan info en uitwisselingen tussen scholen en met Brusselse verenigingen die actief zijn in de mobiliteitssector.

4.2. DE WEEK VAN DE MOBILITEIT

Elke Brusselse school, met of zonder SVP, kan de projectoproep voor de Week van de Mobiliteit beantwoorden, die elk jaar plaatsvindt van 16 tot 22 september. Door een project in te dienen, kunnen scholen **materiaal en animaties aanvragen**.

Het gaat om projecten die een rechtstreeks verband hebben met deze Week van de Mobiliteit, en die bijdragen tot de visie van Brussel Mobiliteit op schoolmobiliteit: "Het schoolpubliek verplaatst zich actief en in alle veiligheid". De projecten worden beoordeeld op basis van deze visie en rekening houdend met het beschikbare budget.

4.3. NIEUWSBRIEF SCHOOLMOBILITEIT

Schrijf je in op onze nieuwsbrief over schoolmobiliteit om op de hoogte te blijven van projectoproepen, projecten van onze partners, goede voorbeelden, en meer: mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (deel "Schoolvervoerplan", onderaan de pagina).

4.4. MATERIAAL IN BRUIKLEEN

➡ Gemeenten

Sommige gemeenten lenen op aanvraag materiaal uit aan scholen.

Contacteer de dienst Mobiliteit of de dienst Onderwijs van je gemeente om te ontdekken wat ze aanbieden.

Heel wat gemeenten ondersteunen ook de organisatie van begeleide rijen, schoolstraten en andere activiteiten.

4.5. DE OUDERS BETREKKEN

Hoe meer de ouders betrokken zijn, hoe groter de kans dat jouw leerlingen regelmatig zullen stappen en hun vaardigheden zullen aanscherpen. Communiceer daarom op ouderavonden, opendeurdagen en nieuwsbrieven over het belang dat jouw school hecht aan actieve mobiliteit. Een kleine attentie voor vrijwilligers die meekomen op uitstappen of helpen bij de eindtest kan wonderen doen voor de motivatie.

Verkeersouders

Ouders die willen helpen bij mobiliteitsacties, kunnen zich registreren als 'verkeersouder' bij VSV. Zij worden ondersteund met materiaal en informatie. Meer informatie op www.verkeersouders.be.

BRUSSEL MOBILITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL